

Xina i l'Àsia Central:

Perspectiva sobre els lligams, les divergències, i les identitats canviants

Tutorizado por el profesor Sean Golden

1. Introducció

La relació entre Xina i l'Àsia Central, que ha sigut molt estreta al llarg de la història, viu en l'actualitat un renaixement, i ho fa en un context complex i dinàmic que ha començat a ser analitzat en deteniment pels observadors. Una nova versió del *Great Game* (gran joc), terme que fa referència a l'emprat per Rudyard Kipling per designar la rivalitat Anglo-Russa del segle

IX a l'Àsia Central. Des de la caiguda de la URSS aquest *nou gran joc* relaciona els esforços de diversos poders internacionals, que oscil·len entre la cooperació i el conflicte per tal d'omplir el buit estratègic de la regió (Rasizade 2003: 41). D'entre aquests grans poders implicats, Xina és un dels actors principals, en un procés que sembla evocar les relacions clàssiques de vassallatge entre la Xina i els seus veïns occidentals, que s'han convertit ja en una prioritat per l'agenda internacional de Beijing. L'extensió de la seva influència a la regió només sembla contrarestatada per la encara present posició de Rússia, o pels intents dels EUA d'exercir la seva autoritat. Suposa aquesta recuperació dels vincles amb els veïns occidentals una recreació del "sistema tributari" xinès de relacions internacionals premodernes?

Sota la finalitat de garantir l'accés a fonts d'energia necessàries per mantenir el creixement xinès, Beijing proposa als països de l'Àsia Central un apropament en les relacions a través d'inversions, comerç, o cooperació militar. Resulta evident que un dels assumptes més decisius a tractar en relació amb aquest procés serà el de la seguretat i el desenvolupament pacífic (Swanström 2005: 570), tant a nivell intern dins les pròpies fronteres de Xina, i en especial a Xinjiang; com a nivell general pels estats de l'Àsia Central, que es troben en una fase crítica del seu progrés. Problemes que concorren a la regió com la falta d'infraestructures, la presència endèmica del tràfic de drogues, o els conflictes ètnics, també seran susceptibles a rebre una atenció conjunta per part dels estats. Així doncs, resulta adient preguntar-nos de quina forma s'estructura i es jerarquitzava aquesta dinàmica en l'actualitat, quines perspectives de futur presenta, i quins són els objectius de les autoritats xineses. Donat que aquests processos són hereus d'una llarga i complexa tradició en quant a la relació de Xina i l'Àsia Central, aquest text proposa una perspectiva històrica per apropar-nos i analitzar el fenomen. Per tant, part de l'objectiu del treball també serà el d'obtenir una explicació resumida sobre l'evolució dels processos d'interacció de Xina amb l'Àsia Central al llarg de la història.

Borja Fernández Martínez

Graduado en Estudios de Asia Oriental,
Universitat Autònoma de Barcelona.

Interesado en las relaciones internacionales, la seguridad global, las políticas de desarrollo y cooperación internacional, y en el encaje de China en el mundo.

En parlar de la regió sota el terme d'Àsia Central, quedem lluny de designar una unitat territorial delimitada mitjançant alguna categoria homogènia. Per qüestió de conveniència, l'ONU la classifica com la sub-regió formada per les cinc repúbliques ex-soviètiques: Kazakhstan, Kirgizstan, Tadjikistan, Turkmenistan i Uzbekistan. Per alliberar-nos del llast de les divisions nacionals i polítiques, podem atendre també a les zones ecològiques. L'enorme amplitud terrestre que s'estén cap el sud des de la taigà Siberiana en l'interior del continent eurasiàtic, està constituïda en la seva majoria, amb excepció de les ciutats estat dels oasis, pels pastos d'herba de l'estepa, que s'intercalen amb zones boscoses al nord, o amb grans deserts més al sud (Di Cosmo, *et al*, 2009: 1). La història d'aquesta regió s'ha centrat des de l'antiguitat fins la modernitat en la interacció que han dut a terme entre sí les societats dels diferents espais que la integren. En la relació entre les poblacions nòmades de l'estepa amb poblacions Uràliques dels boscos del nord amb les societats sedentàries Iranianes dels oasis, de la Xina sedentària, o dels imperis sinitzats de l'estepa. Els oasis han enllaçat en cadena la part occidental de Gansu amb les conques dels rius Amu Daria i Sir Daria, més enllà de la serralada del Pamir. Ciutats com Jiuquan, Anxi, Turfan, Dunhuang, Khotan, Kasgar, o Samarcanda, han estat al llarg dels anys indrets poblats per agricultors sedentaris i comerciants, que han servit com a punt de trobada per tots els pobles de l'Àsia: pobles indoeuropeus, turc-mongols (xiongnu, turcs kirguiz, uigurs, mongols,..), sinotibetans (xinesos, tibetans, tanguts). Manuscrits en una gran varietat de llengües (tibetanes, turc, sogdià, tangut, khotan, kùchen, o sànscrit) que daten dels segles V al X trobats el 1900 a Dunhuang evidencien el caràcter cosmopolita d'aquests oasis, que van suposar una de les principals vies per a la introducció a la Xina, i a tota l'Àsia oriental, d'influències provinents de l'Índia, Iran, Orient mitjà o el mediterrani (Gernet 2007: 29). Va ser precisament aquest contacte entre cultures i economies diverses el que feu de l'Àsia Central una regió històricament molt avançada en quant a la seva cultura i tecnologia.

Només ha sigut en el període del segle XX, durant l'ocupació Russa i soviètica, en què la centralitat de l'Àsia Central en els afers internacionals es va veure reduïda considerablement, que Xina s'ha vist exclosa de la regió. Donat que per les seves característiques, tradicionalment els oasis no es van poder desenvolupar de forma independent a una escala suficientment plena, el control d'aquestes poblacions es va veure sempre en disputa per part dels nòmades de l'estepa, els imperis establerts més enllà del Pamir, els pobles muntanyencs del sistema de l'Himàlaia, i els xinesos. En analitzar els moments d'apropament i endinsament de Xina en l'Àsia Central, descobrim que aquesta ha reeixit a l'hora de fer prevaldre el seu domini. Ara bé, aquest domini no s'ha traduït mai en una completa integració de les àrees perifèriques amb el centre, a causa dels impediments que han imposat les pròpies característiques d'aquests territoris i societats. Tant és així que, encara avui dia sota comesa d'assimilació del govern xinès, zones perifèriques de les províncies de Gansu, Ningxia o Xinjiang encara conserven fortes característiques divergents a nivell regional, social o polític. Veiem doncs com la pròpia mancança d'una integració completa, ha atorgat contínuament a aquest flanc fronterer de la civilització xinesa una certa inestabilitat (Lattimore 1951: 169-170), que de fet és encara vigent en el context contemporani. Tradicionalment aquesta inestabilitat ha empès de forma intermitent els imperis xinesos a la recerca de nous pasturatges pels cavalls de guerra, i de noves posicions avançades per tal de garantir el suport de les anteriors, i de combatre els riscos continuats. Aprofundint en aquesta òptica històrica podrem potser interpretar més acuradament els mecanismes i les intencions que presenta avui dia la Xina com a estat nació en l'exercici d'aquest *nou gran joc*.

2. La Xina premoderna i l'Àsia central

2.1. Modes de vida

Intentar aportar una mirada sobre un fenomen d'interrelació entre pobles o entitats amb característiques diferenciades, ens obliga a destacar els trets i causes de la pròpia divergència. Els factors geogràfics, tot i que no de manera definitiva, conformen en un primer terme els límits i les condicions que afavoriran el desenvolupament d'un altre o mode de vida, i de diferents cultures. A mesura que des de la vall del riu Huang He ens dirigim cap a l'oest, descobrim una transició en la morfologia del paisatge. Ens trobem amb la geografia dels oasis, o àrees aïllades amb accés a aigua i vegetació, separades per desert, o per estepa en casos menys extrems. Els oasis de l'Àsia Central acostumen a disposar de fonts fàcilment accessibles d'aigua, nodrides pels rius provinents de terres altes com la serralada del Tian Shan, que penetren en zones desèrtiques i es fragmenten en canals, llacs i pantans (Lattimore 1951: 151-154). Aquest és un dels factors determinants que va permetre l'aparició als oasis de l'Àsia Central d'una agricultura intensiva basada en el regadiu. El sòl dels oasis permet ser treballat fàcilment, cosa que facilita el cultiu, i la creació de canals d'irrigació. Els assentaments en aquests oasis donarien lloc a ciutats fortificades, construïdes i poblades en una primera fase per tribus Iranianes, que es convertirien en enclavaments comercials importants de la ruta de la seda.

En la geografia estepària, a mig camí entre el paisatge desèrtic de l'Àsia Central i el de la vall del Huang He, també trobem oasis, on el desenvolupament de l'agricultura va precedir el pasturatge. Els trets de l'estepa varen facilitar la cria i domesticació de bestiar, en concret d'animals característics de la ramaderia extensiva en espai, com cavalls, ovelles o vaques; que també va ser possible en un primer moment gràcies al sedentarisme de les societats dels oasis (Lattimore 1951: 159). Va ser la domesticació la que en segon terme va fer possible la vida a l'estepa, i els desplaçaments ràpids a través de la mateixa. Les fluctuacions climàtiques amb conseqüents implicacions negatives sobre l'agricultura, podrien haver incentivat la mobilitat d'aquestes societats, en funció de les sequeres o les temporades de pluges.

Quan l'agricultura de l'àrea del curs mitjà i baix del riu Huang He va adquirir un impuls determinant, subordinant la caça i la ramaderia, l'homogeneïtat geogràfica va permetre una expansió de l'agricultura des d'aquells indrets on s'havia establert, que fins a llavors podien tenir una estructura similar a la dels oasis. Això va ser possible gràcies a la millora de les tècniques d'irrigació, que va facilitar l'aprofitament agrari de noves parts de territori. Apareixia doncs una àrea territorial àmplia on es podia practicar l'agricultura de forma contínua, i no ja en indrets aïllats. I a l'hora, es delimitava l'horitzó primerenc d'expansió de l'agricultura i la societat sedentària xinesa, i de la seva base estatal. Les formes més avançades d'agricultura varen donar lloc a creixements majors de població, que van forçar l'establiment d'una organització social complexa orientada a la defensa del territori i de les reserves d'aliments; mitjançant les construccions defensives i les armes de bronze, ferro, o en fases posteriors, d'acer (Gernet 2005: 25).

Per contra, les condicions dels oasis de l'Àsia central, o dels oasis d'estepa com els dels territoris que avui dia corresponen al Gansu occidental o a Ningxia, van impedir l'extensió d'aquells territoris amb condicions agràries favorables cap a la formació d'un terreny continu ocupat per l'agricultura intensiva. Com a resultat, aquests pobles van evolucionar de forma diferent dels xinesos, i davant l'evolució d'una cultura i civilització xinesa homogènia, van a passar irremediablement a ser categoritzats com a "bàrbars".

Donada la seva impossibilitat d'ampliar l'escala geogràfica de la seva activitat agrària, es van veure forçats a recórrer a l'explotació d'altres recursos, com la domesticació d'animals i el pasturatge en zones no cultivables. Cosa que al seu torn va empènyer, en concret als pobles esteparis que residien en oasis d'estepa, a deslligar-se dels mateixos, tot adoptant el nomadisme en recerca de bones zones de pasturatge, i a basar la seva economia en l'estepa. I en conseqüència, a desenvolupar tècniques o habilitats diferents de les dels pobles xinesos, com per exemple l'ús més extensiu del cavall com a eina de pasturatge (Lattimore 1951: 166-167). Aquests ramaders nòmades feien servir la *iurta*, un tipus d'habitatge fàcilment desmuntable. Tot i que els seus desplaçaments entre pastures d'estiu a les planures, i pastures d'hivern a les valls no acostumaven a superar els 150 km, eren capaços de realitzar viatges molt més llargs en cas d'haver de realitzar incursions o conquestes de zones agrícoles. La seva economia es basava en la producció pròpia de productes animals com llet, llana, cuirs, etc; i en l'obtenció de productes complementaris com armes, cereals, teixits o béns de luxe obtinguts mitjançant el comerç o el pillatge i les ràtzies cap a tribus veïnes o pobles sedentaris. Donada la importància d'aquestes incursions, el seu mode de vida consistia en un entrenament continuat pel combat, de manera que la doma de cavalls, la caça, o el tir amb arc a cavall eren pràctiques habituals. S'organitzaven en tribus que es dividien a grans trets en grups d'esclaus i en una aristocràcia propietària del bestiar. Les tribus més fortes tendien a subordinar aquelles més febles, i en ocasions es van caracteritzar per constituir grans federacions de tribus d'estepa, que en dur a terme ocupacions parcials o totals de territoris de societats sedentàries com la xinesa, com fou el cas en l'època mongola, van donar lloc a grans imperis esteparis. La seva estreta vinculació amb la civilització xinesa no va suposar només una amenaça, sinó que incorporà també un caràcter simbiòtic, aportant molts beneficis mutus. Els xinesos van poder absorbir de les societats nòmades millores tècniques, més concretament en el transport i en l'art de la guerra (Gernet 2005: 26-27).

2.2. Xina mira a l'oest

2.2.1. Ruta de la seda

El terme de *ruta de la seda* va ser encunyat per primer cop pel geògraf alemany Ferdinand von Richthofen per referir-se a l'antiga ruta comercial entre Roma i Xina. Tot i que quantitats considerables de seda o altres productes xinesos van poder arribar fins l'Imperi Romà, després d'haver sigut intercanviades per molts mercaders en el camí; el fet és que no existia una ruta única directa, i els itineraris més freqüentats en direcció a l'oest acostumaven a tenir India o Pèrsia com a destí. Troballes recents de restes de seda xinesa a Uzbekistan, o de restes humanes d'individus d'origen caucàsic a Xinjiang, indiquen que ja en el 1200 AEC. existien rutes de Xina cap a l'oest, amb presència de seda exportada. Algunes especulacions s'aventuren a assenyalar, basant-se en les condicions geogràfiques, que les primeres rutes es podrien haver obert ja en el 20.000 AEC.

Va ser en l'època dels estats combatents (475 AEC.-221 AEC.) que l'estat septentrional dels Zhao, alertat per la superioritat tècnica en combat de l'enemic de les estepes, optà per implementar en el seu exèrcit usos militars que emulaven precisament els mètodes dels guerrers esteparis, com fou l'ús de l'arc a cavall, i l'ús del pantaló. De seguida, altres regnes van seguir el seu exemple, i la necessitat de muntures aptes pel combat va créixer. Donat que en les societats agrícoles no disposaven de coneixement i habilitat per la cria de cavalls d'aquesta categoria, es va recórrer a l'estepa com a única alternativa que podria proveir d'aquest recurs. Per exemple, a través de tribus com les del Yuezhi, una confederació estepària que ocupava un espai pròxim al xinès, entre l'est de la serralada del Tianshan i la depressió de Turfan, i que tradicionalment havia tingut relacions amistoses amb els xinesos. Els governants d'aquests regnes, així com de les dinasties Qin i Han,

enviarien grans quantitats de seda als pobles esteparis per obtenir cavalls a canvi, i per apaivagar les seves hostilitats (Liu 2010: 3).

Cap el segle II AEC., els temps de l'explorador Zhang Qian, els xinesos mantenien encara el monopoli en quant a la producció de seda, donat que només ells sabien com processar cucs de seda. Però cap els segles IV i V DEC. la producció de seda mundial passà a tenir orígens alternatius, com Índia, Pèrsia, i L'Imperi Bizantí, que és va convertir en un àvid exportador de seda a Europa (Hansen 2000: 173). L'arribada de teixits xinesos a Europa no va ser, per tant, preponderant.

2.2.2. El cas dels Xiongnu

Els Xiongnu, provinents del nord, van suposar un enemic perillós pels emperadors xinesos. Poden haver estat la branca oriental de les tribus dels Huns, que envairien Europa segles més tard, com a conseqüència del fracàs davant l'imperi xinès. Els Xiongnu havien atacat l'estat de Qin, que amb èxit va aconseguir fer-los retrocedir cap a la regió de d'Ordos. Més endavant, però, van poder articular atacs reeixits cap a les tropes del propi emperador Han, que es va veure obligat al 198 AEC. a concedir un tractat de pau amb un seguit de clàusules molt beneficioses pels Xiongnu. A canvi de no envair Xina, els Xiongnu van rebre béns de luxe com a regal, la promesa en matrimoni d'una princesa xinesa, i la seva consideració per part de l'imperi com a estat igual (Hansen 2000: 115).

Els pagaments anuals cap els Xiongnu van continuar. Amb la pujada al tron de l'emperador Wu Di, al 140 AEC. es van buscar noves solucions al problema. Sota el regnat de l'emperador Wu, els xinesos van establir nous objectius expansionistes. Després de diverses expedicions fallides, un seguit de victòries decisives entre el 127 i el 119 AEC. van permetre els xinesos capturar la regió d'Ordos i les muntanyes Qilian a Gansu, forçant els Xiongnu a retrocedir. Les muralles construïdes per antics regnes fronterers xinesos van ser connectades, i les velles fortaleses reocupades. També es van elaborar plans de conquesta d'indrets clau de la ruta de la seda. Sota aquest objectiu, es van enviar expedicions cap a l'oest, moltes de les quals van aconseguir reportar informació geogràfica i històrica rellevant sobre els territoris de més enllà de la frontera occidental de l'imperi. (Beckwith 2009:86) D'entre la tasca d'aquestes expedicions hi destacà la de Zhang Qian.

Amb l'objectiu d'acordar una aliança contra els Xiongnu, l'emperador Wu va enviar el negociador Zhang Qian a la tribu dels Yuezhi. L'enviat, però, va ser capturat pels Xiongnu durant deu anys, abans de poder tornar a la capital i descriure les característiques d'allò que havia vist (Hansen 2000: 128). Conseqüents xocs militars hi van seguir, sense victòries decisives, fins que al l'any 81 aC. es va signar un nou acord de pau. Els exèrcits i la diplomàcia *Han* van tenir eventualment èxit en reduir el poder dels Xiongnu i en introduir la seva cultura en zones estepàries. Ara bé, mantenir el poder no va ser una tasca fàcil. L'historiogràfica tradicional xinesa acostuma a assenyalar les distàncies geogràfiques com a motiu principal d'aquesta dificultat en el manteniment del domini militar sobre els enclavaments urbans de l'Àsia Central oriental. És adient, però, assenyalar també la qüestió econòmica, que a l'hora també pot explicar l'estabilitat política de la que van gaudir els Xiongnu durant molts anys. L'economia dels assentaments de l'Àsia central es basava en un seguit de relacions comercials desenvolupades al llarg de molts anys entre les gents dels assentaments i els pobles de l'àmbit rural (Beckwith 2009: 87-89). Mentre els Xiongnu, de caràcter nòmada, eren participants del desenvolupament d'aquestes relacions en les zones on s'estenia la seva influència; trobem que era majoritàriament població d'ètnia no *Han* la que ocupava aquells mercats xinesos situats en els territoris sota domini *Han* de zones més endinsades en l'Àsia Central. De manera que no hi havia una supervisió real per part dels *Han* sobre l'economia del comerç fronterer.

2.2.3. Un imperi cosmopolita

Els primers budistes a Xina, varen arribar entorn l'inici de l'era comuna provinents de l'Àsia Central i l'Índia. Les primeres traduccions de la doctrina budista van ser finançades de forma privada, i en molts casos encarregades a monjos no xinesos, que acostumaven a ser de l'Àsia Central. El cas més representatiu fou el del monjo Kumarajiva (344-413), que junt amb els seus col·laboradors va produir una gran multitud de textos. Kumarajiva va ser format a Kucha, un oasi de l'Àsia Central, en l'època independent, que avui en dia és part de la regió autònoma de Xinjiang. En l'època de Kumarajiva, Kucha era un indret de gran fervor budista, tal com testifiquen les coves de Kizil, el complex de coves budistes més antic que avui podem trobar a la Xina (Hansen, 2000: 163). En elles encara podem apreciar els pigments que recreen fragments de les vides anteriors del Buda. També van tenir una gran importància en la difusió del budisme els monjos que fins el final del segle XX van peregrinar a l'Índia a través de les rutes dels oasis. El budisme a l'Àsia Central va tenir una importància social i política molt rellevant, en oferir un nexe d'unió que va permetre realçar la unitat econòmica i cultural, impossible d'expressar mitjançant un vincle polític uniforme (Lattimore, 1951: 177). I és que la titularitat monàstica suposà un dispositiu de connexió en quant a la seva propietat i riquesa, que traspassava les fronteres polítiques dels oasis independents. A l'hora, l'estatus i el prestigi dels monestirs no va suposar una amenaça per la posició política dels prínceps i governants, que més aviat van trobar en els alts càrrecs budistes una eina de connexió amb altres famílies.

Els emperadors Sui i Tang van patrocinar el budisme, i el van fer servir per legitimar la seva governança. A partir de finals del segle VI, el món xinès es va reforçar, i va intentar estendre la seva influència més enllà dels seus confins, estimulat pel propi poder intern, i per les amenaces externes. En concret, cap a l'oest, sobre els tuyuhun de Qinghai, els tangut de més enllà de Sichuan, o els turcs de Mongòlia i Dzungària. La situació de l'estepa havia estat marcada des de mitjans del segle VI per la formació d'una nova confederació de tribus nòmades liderades pels turcs tujue. La seva amenaça motivà la segona gran onada de construcció de grans muralles, després de la dels segles III i II AEC. Tot i dividir-se posteriorment en dues confederacions, la dels turcs orientals a la vall de l'Orkhon, i la dels turcs occidentals d'Altay; en l'any 528 els turcs van ser capaços de creuar en massa les grans muralles. Les autoritats Sui van haver de prolongar les fortificacions cap a l'oest, en un nou tram que s'estenia fins a Yinchuan. Un tractat de pau signat al 584, i la concessió en matrimoni d'una princesa xinesa, va permetre congelar les incursions, però només de forma temporal. No seria fins a mitjans del segle VII, amb les grans ofensives Tang liderades pels emperadors Taizu (626-649) i Gaozong (649-683), que s'estabilitzaria el control sobre l'Ordos i sobre la Mongòlia del sud-oest. La derrota turca obrí les rutes de l'Àsia Central als exercits i l'administració xinesa, arribant-se a crear circumscripcions més enllà del Pamir, com la prefectura de Kang a Samarcanda (Gernet, 2005: 226). Durant aquest període, les autoritats Tang arribaren fins i tot a intervenir en assumptes interns de territoris de més enllà de les seves fronteres, com per exemple en l'imperi iranià dels Sasànides. El domini sobre l'extensió territorial de l'imperi es va articular a partir de sis grans "governos generals", que funcionaven com a protectorats militars.

Tot i que aquesta gran expansió va ser signe d'una gran capacitat militar i administrativa, les llargues distàncies i les dificultats de comunicació entre la capital xinesa i els territoris de l'oest van dotar l'ocupació d'un caràcter precari. Així mateix, la solució del problema turc no va impedir l'aparició d'altra mena d'incursions nòmades cap als oasis de Kashgar i Transoxiana, com per exemple les protagonitzades per tibetans des de l'any 670, o per la posterior expansió àrab. Els contactes amb l'Àsia Central a través d'ambaixades, tributs, missions, comerciants i peregrins, es van fer molt estrets durant aquest període de gran expansió. La Xina Tang va ser un imperi cosmopolita, en el que les

classes altes apreciaven els elements exòtics provinents de cultures llunyanes. Molts matrimonis de la família imperial foren concertats amb famílies turques. Els ciutadans, a banda de comerciar amb estrangers, també hi establien matrimonis, i adoptaven els seus costums. A l'hora, no obstant això, els governants Tang van aconseguir establir una uniformitat administrativa que s'estenia a través de tot l'imperi (Hansen, 2000: 219). Troballes de documents a les tombes d'Astana, Turpan, revelen el gran nivell de consideració dels locals envers les estipulacions del codi Tang.

Les transformacions, i les crisis com la rebel·lió d'An Lushan¹ van acabar per fer enfonsar l'imperi Tang, i el seu sistema de protecció dels confins del territori. El control sobre el Pamir es va perdre des del moment en que els àrabs ocuparen la regió de Kashgar, alguns anys abans de la rebel·lió. Els Uigurs es van estendre per Gansu cap el 757, tot aconseguint dominar les regions entre Turfan i el centre de Gansu. Per la seva banda, els tibetans van irrompre en molts oasis de l'Àsia Central, arribant fins i tot a instal·lar-se a Ningxia, sobre el curs superior del riu Huang He. Les següents etapes es caracteritzarien per una fragmentació major del món xinès. Tribus nòmades com els kitan, els tangut, o els jürchen, per la seva proximitat i permeabilitat amb el món sedentari, van tendir a formar imperis sinitzats en els límits septentrionals i occidentals del món xinès cap el segle X. Pobles més allunyats dels estats xinesos com els mongols, en canvi, van aprofitar els avantatges del nomadisme de forma similar a com ho havien fet els xiognu segles enrere, i es van agrupar en grans confederacions que buscaven el benefici mutu.

2.3. El repte de l'estepa per la dinastia Ming

Cap a les primeries del segle XIII, va detonar el procés d'expansió i conquesta mongola a Euràsia, més enllà de les estepes d'on provenien. Gran part de l'Àsia i de l'Europa de l'est acabaria sota el domini dels exèrcits mongols. Molts d'aquests territoris aviat revertirien aquest control, adoptant governs no mongols. A Xina però, els mongols establiren la dinastia Yuan, que controlà el nord durant segle i mig, i el sud durant un segle (Hansen, 2000: 335). Zhu Yuanzhang (1328-1398) fundà al 1368 una dinastia nativa que unificaria el món xinès en un imperi per primer cop en 250 anys: la dinastia dels Ming. Les seves forces havien forçat els mongols a retrocedir a les estepes, però els xinesos mai van poder assestar una derrota definitiva. Després de 1368, els mongols es van dividir en diverses confederacions. Però els xinesos van viure en una por constant davant la possibilitat de que es tornaren a reagrupar sota un nou lideratge com el de Genghis Khan i reconquistessin Xina. Tot i que mai van aconseguir acomplir això, les diferents confederacions plantejaren una amenaça real i intermitent pels governants Ming. Tant és així que fins i tot el mateix emperador seria segrestat al 1449 per la tribu dels *Oirats*², només un segle abans de que les tropes d'Altan Khan, descendent de Genghis Khan, aconseguissin arribar fins les mateixes muralles de Beijing (Hansen, 2000: 369). Els governants Ming van heretar, com veiem, el mateix tipus de problema que les anteriors dinasties governades per Han van haver d'enfrontar respecte la defensa fronterera. Sota aquesta preocupació, la cort Ming construï una sèrie de fortificacions que unides entre si donarien lloc al que avui dia coneixem com a Gran Muralla. També es va intentar periòdicament, sense èxit, prohibir el comerç amb territoris externs. Veiem com la política exterior Ming adoptà un tarannà molt limitat, diferent al d'altres dinasties xineses, que no va servir per domesticar els mongols.

1 L'augment d'autonomia dels exèrcits, i del poder dels caps militars, va propiciar l'ascens de projectes que van afeblir el paper de l'estat, com el del general An Lushan. El general, de pare songdià i mare turca, va marxar l'any 755 com a cap del seus exèrcits sobre Luoyang i Chang'an, les ciutats més poblades del moment, que van caure sense oposar resistència.

2 Els *oirats* eren un grup genèric en el qual s'inclouen koshots, dzúngars, torguts, i torbets.

Durant la primera meitat del segle XV, els Ming lideraren campanyes agressives contra els mongols, en les que s'endinsaren fins a els rius Orkhon, Onon, o Kerulen. Paral·lelament a les campanyes militars, els Ming van desplegar esforços logístics per proveir de reserves de cavalls les guarnicions frontereres. És per això que des de l'estat es va promoure i supervisar un comerç basat en l'intercanvi de te per cavalls. A l'hora de gestionar el problema de les fronteres internes del nord i l'oest de l'imperi, els principals factors negatius incloïen la dificultat de subministrament en els territoris esteparis, la falta de fiabilitat dels aliats mongols, o la inestabilitat política a l'estepa. En el seu favor hi havia però un excés de dependència dels Mongols cap als productes xinesos, una pobresa generalitzada entre els pobles esteparis, així com una gran valoració per part dels caps de tribu mongols del reconeixement xinès. Els títols concedits pels xinesos suposaven una eina útil de legitimació davant les seves disputes de successió (Perdue, 2005: 51-52). L'estratègia Ming va virar de l'ofensiva militar cap a la defensa i el comerç fronterer com a mecanisme del manteniment de la pau. Les autoritats imperials eren conscients de que les relacions comercials suposaven un factor decisiu per la supervivència dels veïns nòmades. Ara bé, aquest comerç fronterer era igualment rellevant pels xinesos. Fins i tot per la guerra defensiva, els cavalls domèstics continuaven sense ser aptes per la lluita contra els mongols, de manera que el comerç amb els nòmades continuava sent l'única opció per obtenir aquest recurs (Perdue, 2005: 68-69).

El sistema d'intercanvis en territoris perifèrics provà la seva utilitat, però a l'hora va haver de fer front a molts obstacles. D'una banda, va ser possible mantenir els comerciants estrangers allunyats del centre de l'imperi, i organitzar la seva presència en nombres reduïts i sota estreta vigilància militar. A més, la proximitat amb l'estepa reduïa els costos de transport dels cavalls. Tanmateix, l'amplitud fronterera va permetre el desenvolupament d'activitats externes al control imperial. Oficials i militars poderosos desviaven els productes i recursos per utilitzar-los en propi benefici. Els sistemes de guarnició militar tenien grans mancances de finançament. Així mateix, les eines de comunicació i administració eren encara molt endarrerides en comparació amb l'efectivitat que adquiririen sota el mandat Qing. Per últim, els governants i funcionaris locals d'ètnia Han, que acostumaven a provenir de territoris llunyans, estaven aïllats de l'ambient de l'estepa, i no s'implicaren personalment en campanyes comercials o militars conjuntes amb els mongols, tal com sí farien els governants Qing amb posterioritat (Perdue, 2005: 73-75).

2.4. L'imperi continental dels Qing

La proclamació de la dinastia Qing assenyalà l'inici d'un nou període en la relació de Xina amb els territoris de l'Àsia Central. L'imperi dels Qing va ser establert per pobles Jurchen de Manxúria, que amb anterioritat havien instaurat la dinastia Jin al nord-est de la Xina³. Després de derrotar els Ming al 1644 i establir el seu domini sobre Xina, van avançar en direcció a Mongòlia, Sibèria, i l'Àsia Central musulmana. Tot i que els Jurchen no eren nòmades esteparis, havien estat influenciats per la tradició política de l'Àsia Central (Golden, 2011: 109). Els Qing estendrien el seu domini a les regions interiors de Mongòlia, Tibet i Xinjiang gràcies a l'èxit de diversos projectes polítics i militars. Com per exemple, el triomf militar sobre els mongols Chakhar, liderats per Ligdan Khan, un noble Chinggiskhanid amb aspiracions imperials pròpies. Aquesta victòria va permetre reorganitzar els mongols com a component enquadrat dins l'àmbit i domini de la nova dinastia, i va suposar

3 L'estat Jin 金 (or, daurat, altament respectat), o Dajin 大金 va ser fundat el 1616 per Nuharci, que havia unificat les tribus Jürchen. L'estat seria reanomenat al 1636 com a Qing 清 (clar, pur) pel fill i successor de Nuharci, Hong Taiji. En contraposició al nom de Ming 明, amb els radicals de sol (日) i de lluna (月), associats a l'element del foc; el nom de Qing, amb els radicals d'aigua (氵) i blau/verd (青), s'associava a l'element de l'aigua. S'expressava clarament una ambició territorial projectada més enllà de Manxúria.

el començament del que fou la instauració d'un gran imperi Sino-centroasiàtic, que salvant les similituds amb les dinasties Han i Tang, no trobava precedents. Cap el 1760, les regions interiors de l'Àsia controlades per l'imperi Qing incloïen Manxúria, Mongòlia exterior i interior, Kokonor (actual província de Qinghai), Tibet, Dzungària, el Tianshan, i la Conca del Tarim (Di Cosmo, *et al*, 2009: 333-334).

Ara bé, la seva expansió a l'interior de l'Àsia no va estar exempta d'obstacles. La derrota sobre els Chakhar havia generat inquietuds en les tribus occidentals enquadrades dins el grup dels oirats. En els temps en que els Qing s'enfortien al nord, la regió estesa entre Ürümqi, actual capital de Xinjiang, i Kokonor, es trobava en la seva totalitat sota el domini dels koshots. A més, a partir de 1640, els koshots varen aconseguir també una posició dominant sobre el Tibet, que els hi atorgà una important rellevància política arreu dels territoris de l'estepa. Donat que la influència del lamaisme s'havia estès de forma accentuada entre les poblacions de pastors nòmades des de l'època de l'imperi Yuan, en exhibir-se com a protectors del Dalai Lama, els koshots es van assegurar un gran prestigi. A la dominació dels koshots, hi seguiria la dels dzúngars, que en 1670, liderats per Galdan (1644-1697), conquistaren el Xinjiang occidental, tot posant fi al domini dels principats islàmics dels oasis. Posteriorment van atacar Mongòlia Exterior, amenaçant directament l'estatus dels jalja, tribu de mongols orientals que s'havia situat sota la protecció dels Qing (Gernet, 2007: 427). Ara bé, l'expansionisme de Galdan també li va generar molts enemics. De la mateixa manera que els musulmans de Xinjiang, moltes de les tribus mongoles rivals de Galdan que encara no s'havien unit als Qing, ho van fer com a mesura per aturar el seu avenç. Al 1696, una gran ofensiva manxú ordenada per l'emperador Kangxi (regnant entre 1661-1722) portà a Galdan a una situació precària que el duria a la mort. Els dzúngars restants s'unirien entorn la figura de Tsewang Rabtan, nebot de Galdan, l'únic governant mongol independent en els territoris fronterers amb l'imperi Qing (Golden, 2011: 119). Els dzúngars sota Tsewang Rabtan van controlar un imperi que s'estenia de Sibèria meridional, Mongòlia occidental, i la vall del riu Ili fins les fronteres del Tibet. La seva força els hi va permetre neutralitzar la primera temptativa de conquesta del Tibet per part dels Qing al 1706, però les ofensives manxús de 1720 acabarien per expulsar els dzúngars de Lhasa, i establir el seu poder definitiu sobre el Tibet al 1751. L'èxit dels Qing sobre els dzúngars no va dependre exclusivament de les seves ofensives militars, sinó també de la diplomàcia envers els tibetans, els mongols, i l'imperi Rús. Des de 1652, moment en que el Dalai Lama va ser convidat a Beijing, la capital de l'imperi es convertiria en centre d'edició i traducció per a obres budistes tibetanes i mongoles. El propi emperador Yongzheng, fill de Kangxi, transformaria el seu palau en un temple lamaista. A més, un cop establerts al Lhasa, els Qing no manifestarien obertament el seu poder, i conservarien el Tibet com a protectorat amb una gran autonomia interna (Gernet, 2005: 428).

Si bé la conquesta Qing ha sigut instrumentalitzada pels interessos de legitimitat territorial de la RPX com a estat nació, no es va tractar d'una empresa genuïnament xinesa, atès que molts dels principals participants no van ser xinesos Han. Molts dels conquistadors i comerciants del s. XVIII no pensaven en termes de nació, sinó que perseguïen els seus propis interessos. Tanmateix, tampoc no es pot negar la continuïtat entre l'imperi Qing, i l'estat nació xinès del present. Els Qing, per tal d'assegurar el seu domini en els territoris perifèrics, evitaren els actes de repressió, invertiren fortament en el desenvolupament econòmic i administratiu, promogueren els moviments de migració camperola així com la creació de xarxes comercials, i varen conduir cerimònies adaptades a la diversitat de pobles que l'estat imperial englobava. Com en fases anteriors, els Qing es van fer servir de l'expansió territorial i de la incorporació de regions frontereres per alleugerir les pressions internes, que d'una altra manera haurien forçat la descentralització de l'estat. Veiem doncs com l'estat nació xinès modern hereta alguns dels assoliments i reptes dels Qing (Perdue, 2005).

3. Xina i l'Àsia Central en l'època moderna i contemporània

3.1. Introducció: El nou rol de Xina en la modernitat

En el segle que seguí les conquestes manxús-xineses a l'Àsia interior oriental, l'imperi Rús conquerí i colonitzà l'Àsia Central occidental. Simultàniament, els britànics substituïen els Mughals com a governants de la major part del subcontinent indi, i instauraven el Raj Britànic. Tots tres imperis van efectuar un control ferm sobre les fronteres dels seus territoris, que va suposar un tancament envers l'Àsia central. El propi factor colonial britànic fou un dels factors que va esperonar l'extensió territorial dels Qing i de l'imperi rus com a mesura de supervivència. Si l'economia comercial de la ruta de la seda eurasiàtica ja s'havia vist perjudicada per la caiguda dels dzúngars, els tractats de Nerchinsk al 1689, i de Kiakhta al 1727 signats entre Rússia i la Xina Qing van suposar un cop decisiu, en instaurar un control estricte sobre el comerç internacional (Beckwith, 2009: 241). El comerç intern de llarga distància era la base de l'economia del centre de l'Àsia, i tal pèrdua va comportar un sever empobriment de l'Àsia Central, que no només es manifestaria a nivell social, sinó també a nivell tecnològic o cultural.

Amb l'arribada de la modernitat, els pobles de l'Àsia Central, que basaven la seva força en la mobilitat, van perdre la possibilitat d'enfrontar-se militarment amb les estructures estatals sedentàries. En aquest període, el rol de Xina adquiriria un perfil molt poc rellevant. La configuració del tauler comença a canviar cap a finals de la segona guerra mundial, període de decadència i retirada de l'imperi britànic, en el que Europa Central atreia l'atenció de la URSS. Aquests factors permeten la incorporació del Xinjiang per part de la RPX al 1949. De nou, una absorció orientada a la contenció dels possibles enemics i amenaces (Rios, 2005: 205). La influència de la URSS en els assumptes de l'Àsia Central, marcada per l'empremta de la intervenció soviètica a l'Afganistan⁴; i l'exclusió de Xina en els mateixos, configuraria el període de guerra freda fins el col·lapse del bloc soviètic.

Convé analitzar algunes de les bases de la diplomàcia xinesa que es projecten en l'actualitat. La independència, la seguretat i el desenvolupament són tres objectius bàsics al voltant dels quals s'ha articulat la política exterior de la República Popular de la Xina (RPX) fins el moment. La idea de la coexistència pacífica és el principi fonamental que es proposa des de Beijing com a eix central per a la seva conducta internacional, que ha d'encaixar amb les necessitats i factors que marquen la Xina en l'actualitat: les necessitats materials originades pel procés de modernització, la cerca d'un encaix adequat per a Xina dins el sistema internacional, la conformació d'un discurs d'identitat nacional apte per consolidar la construcció de l'estat nació, i l'aposta per un ordre mundial no hegemònic en el que s'hi pugui veure reflectida la seva pròpia rellevància (Rios, 2005: 13). Paral·lelament, els principis de no agressió, no ingerència en els assumptes de l'altre, respecte per la sobirania territorial dels estats, igualtat i benefici mutu, continuen sent pilars bàsics de la diplomàcia xinesa. En consonància amb les declaracions de les autoritats xineses, enquadrades sota la idea de cercar un "món harmoniós" expressada de tal manera pel propi expresident Hu Jintao (en càrrec entre el 2002-2012), aquests principis es fixen com a norma diplomàtica hereva d'alguns dels principis més rellevants concebuts per alguns dels pensadors clàssics, que tanta utilitat varen aportar en la història premoderna xinesa.

4 La intervenció soviètica en la guerra d'Afganistan (1978-1992), emmarcada en el context de guerra freda, apuntà a apropar Afganistan a l'òrbita soviètica, després de que Jafizulá Amín, partidari de reclamar l'atenció dels EUA, s'apoderés al 1979 del poder absolut del país.

Resulta convenient parar esment al treball de Niklas Swanstrom, qui publicà al 2005 una de les aportacions acadèmiques més rellevants sobre l'assumpte que ens ocupa. L'autor situa la dinàmica de relacions sino-centreasiatiques en un marc de vassallatge entre una Xina dominat i l'Àsia Central. Per Swanstrom (2005), els interessos xinesos a la regió suposen un intent per reconstruir aquest model clàssic, després d'un període de 100 anys en els que Xina havia quedat exclosa. Si el comerç havia estat tradicionalment un factor crucial i profitós per ambdues parts, en l'actualitat es restableix aquesta significació; tot substituint la seda, el te, i el jade per petroli, armes, o infraestructures. Recuperant per tant, segons l'autor, la visió xinesa tradicional de l'Àsia Central com a àrea de comerç personal, i com a regió altament influenciada per la pròpia cultura. Beijing hauria començat a utilitzar mètodes financers, i acords en cooperació militar, com a manera per forçar els estats de l'Àsia Central a adoptar una posició de dependència. I en segon terme, convertir així la regió en una base política i econòmica (Swanstrom, 2005: 13). L'article no oblida el paper d'altres actors o obstacles que, com els EUA a partir de la seva intervenció a Afganistan, poden contrarestar els interessos xinesos. Ara bé, la tesi de Swanstrom s'articula de forma gairebé exclusiva en torn els termes de prominència i dominància xinesa. Es centra doncs en la distribució de poder, i interdependència econòmica. Es a dir, aspectes que únicament prenen com a fonament factors materials. Trobem que es tracta d'una visió mancada d'un marc teòric apte per explicar alguns dels trets més importants de la dinàmica que analitzem. Per exemple, en quant al viratge de Xina cap el multilateralisme i el institucionalisme en la seva praxi internacional.

És adient per tant, trobar instruments teòrics que ens ajudin a comprendre amb més precisió l'activitat diplomàtica de Xina a l'Àsia Central. El constructivisme és un enfocament que pot funcionar com a pont entre perspectives diverses, en tant integra i reconeix la importància d'elements diversos com les normes, la cultura, o la identitat a l'hora d'analitzar els processos de regionalització. Els ordres regionals poden convergir envers diferents tipus d'idees: polítiques, econòmiques, socioculturals, o envers la seguretat. Aquestes idees condicionaran mútuament les relacions entre actors, tant governamentals com no, mitjançant processos d'interacció i transformació interns i externs. No serà per tant el poder material aquell únic factor que conformi la definició de l'ordre internacional (Acharya, 2012: 183-208). Observant aquestes idees, i coneixent les identitats diferenciades que se'ns presenten, podrem identificar de forma més acurada els interessos i objectius que entren en joc en aquesta dinàmica. D'entre aquestes identitats, en podem destacar l'econòmica, la militar, la política o l'ètnica. Totes elles definides per unes característiques concretes. Però també la identitat històrica que, marcada per una continuïtat i superioritat cultural, suposa en l'actualitat una expressió de poder (Rios, 2005: 196).

De fet la visió històrica xinesa sobre si mateixa inclou altres matisos que van més enllà de la perspectiva estrictament material. Per exemple, el terme alternatiu per designar Xina, *Zhonghua*⁵, plasma l'èmfasi en la base cultural de la Xina com a imperi. A través dels segles, els xinesos han promogut un tracte social adequat i harmoniós cap a les altres societats, sobre la base del confucianisme. Algunes veus intel·lectuals xineses com Qin Yaqing, o Zhao Tinyang, han aprofundit en la idea del *tianxia* (literalment, "el que hi ha sota el cel"), i l'han traslladat al present. Segons la concepció premoderna d'aquest concepte, referit a tot allò que hi ha sota el cel, al món, per definició, no designable; Xina no s'entenia com a una part del món, sinó com un tot còsmic i moral,

5 Mot alternatiu a *zhongguo* 中国, país o estat del centre. El mot *zhonghua* 中华 està compostat pels caràcters *zhong* 中 (centre) i *hua* 华 (magnífic, esplèndid, il·lustre). Aquest últim caràcter, com podem intuir, acostuma a ser utilitzat en paraules que expressen una qualitat intangible, més que no pas material, en ocasions relacionada amb la cultura. Com per exemple *caihua* 才华 (capacitat literària o artística), o *fanhua* 繁华 (florent, pròsper).

com el propi món. El terme fou utilitzat per promoure un impuls universalista (Cheng 2002: 540) que funcionà com a base per a la construcció de la identitat xinesa. Un mecanisme gairebé oposat a les propostes de particularisme polític dels nacionalismes que es desenvoluparen a occident. El que se'n deriva d'això és la idea de que els xinesos van desenvolupar una concepció pròpia del concepte "d'hegemonia", i d'ordre mundial. Un ordre que requeria d'una justificació moral, de la que les autoritats se n'havien de fer responsables. Sota aquesta concepció, aquells pobles no xinesos que entraven dins l'esfera d'influència xinesa no havien de ser forçats a adoptar els valors socials xinesos, sinó que eren només encoratjats a fer-ho (Cranmer-Byng, 1973: 67-69). Si bé al llarg de la història, aquest principi de benevolència no va ser sempre aplicat de forma coherent, es tracta sens dubte d'uns termes que en el context contemporani encaixen molt bé amb les demandes xineses d'un ordre mundial multilateral més equitatiu, que incorpori de forma efectiva les perspectives dels poders emergents.

3.2. L'OCS, una aposta pel multilateralisme

Sota aquest marc, trobem que la diplomàcia internacional xinesa ha experimentat en els últims 15 anys un viratge cap a posicions més resolutives i responsables, mostrant una preferència per la cooperació, el multilateralisme, la integració, i el regionalisme; particularment amb els seus veïns més pròxims. Quelcom visible per exemple en la seva implicació activa en les converses a sis bandes sobre la qüestió de l'armament nuclear de Corea del Nord, o en els fòrums regionals de l'ASEAN. L'Àsia Central, des del col·lapse de la Unió Soviètica, ha sigut un dels primers escenaris on aquesta nova postura internacional s'ha desplegat de forma més efectiva, després d'un període en que la influència de la RPX a la regió havia sigut gairebé inexistent. Xina lidera des de 2001, junt amb Rússia, la iniciativa multilateral de l'Organització de Cooperació de Shanghai (OCS) (Sheives, 2006: 205), formada per Rússia, Xina, i per les repúbliques de Kazakhstan, Kirgizstan, Tadjikistan, i Uzbekistan.

Els acords concretats al 1996 en una reunió a Shanghai, que integrà els estats anomenats com "els cinc de Shanghai" (Membres de la OCS excepte Uzbekistan), van permetre deixar enrere les qüestions sobre disputes frontereres, i centrar l'atenció en assumptes que podien despertar un interès compartit entre els membres. En concret, es va explorar la necessitat de crear mecanismes per promoure la confiança i la seguretat en l'esfera militar, i de seguida es van arribar als primers acords signats en diferents reunions anuals. Ja al 1998 es va fixar el compromís d'abordar les amenaces a la seguretat regional en forma de separatisme ètnic, fonamentalisme religiós, terrorisme internacional, contraban d'armes, o tràfic de drogues. Va ser a la reunió de l'any 2000 que el president xinès Jiang Zemin proposà la transformació de les reunions en un mecanisme regular i institucionalitzat per a la cooperació multilateral, que acabaria al 2001, amb la inclusió d'Uzbekistan, adoptant el nom de OCS (Chung, 2004: 989-991).

Les principals preocupacions de Xina entorn l'Àsia Central en l'etapa posterior a la caiguda de la URSS han estat la cerca d'una obertura econòmica que afavorís i abaratís l'intercanvi de béns de consum, i el manteniment de l'estabilitat política a la província nord occidental de Xinjiang. Des de que la província quedés consolidada dins la RPX al 1950, diferents moviments ètnics al Xinjiang han perseguit de forma activa i fins i tot violenta una major autonomia, o la independència en última instància. Les grans inversions públiques, la promoció de la migració Han a la Regió Autònoma, i la tolerància limitada cap a les pràctiques culturals i religioses de les minories ètniques van ser els elements centrals de l'estratègia per refermar la integració del Xinjiang. Ara bé, els resultats d'aquests plantejaments van ser desiguals, i fins a cert punt contraproductius (Clarke, 2011: 120). Trobem doncs que de fet els principals esdeveniments violents relatius als moviments de protesta

Uigur van ocórrer a partir de la dècada dels 90, esperonats per factors econòmics, polítics o socials; com les disparitats econòmiques, la migració Han a la província, el procés d'urbanització, o els problemes sorgits davant l'aplicació per part de les autoritats de polítiques envers les minories.

Així mateix, l'obertura econòmica en la frontera occidental pretesa per Xina suposà en una primera fase un important obstacle per l'objectiu de l'estabilitat al Xinjing. Factor molt vinculat a les condicions de derivades del context de col·lapse que mantenien en els anys 90 les antigues repúbliques soviètiques. En establir connexions de transport entre el Xinjiang i l'Àsia Central túrquica, Xina no només va obrir el pas a les mercaderies, sinó també a grups de refugiats que escapaven de la inestabilitat a l'Àsia Central. Una interacció que donà lloc a l'aparició d'un pannacionalisme túrquic, que ha suposat el fonament bàsic de les agitacions. Així mateix, trobem que les comunitats de la diàspora Uigur a l'Àsia Central han assistit la causa Uigur a la Xina, tot instigant els governs de l'Àsia Central i les institucions internacionals a reclamar més autonomia per Xinjiang (Sheives, 2006: 207-209). És per això que el terreny internacional ha sigut una via ineludible per Xina a l'hora d'abordar la problemàtica al Xinjiang. Conseqüentment, Xina ha impulsat dins el marc de l'OCS la idea de la lluita contra "els tres mals" del separatisme, el fonamentalisme i el terrorisme. El factor del terrorisme islàmic internacional, i altres amenaces per la sobirania dels estats de l'Àsia Central, han despertat també les preocupacions de la resta de membres de l'OCS, que s'han vist impulsats a cooperar amb Xina i Rússia en aquesta esfera. Degut a això, tant Beijing com Moscou han guanyat suports per tal d'evitar l'assistència internacional cap a grups secessionistes ètnics i religiosos interns (Chung, 2004: 995).

L'ocupació americana d'Afganistan en la seva lluita contra el govern talibà, fou un altre factor que definí la dinàmica regional. Els estats centreesiàtics de l'OCS, accidentats durant anys per insurreccions religioses, van mostrar un clar suport a la causa dels EUA. Uzbekistan i Kirgizstan van permetre el desplegament de més de 3.000 tropes dels EUA i els seus aliats. Xina, però, que prioritza el principi de no interferència en la sobirania dels estats, també dins el marc de l'OCS, va manifestar la seva oposició. Beijing, preocupada pels seus interessos geopolítics i econòmics a la regió, considerarà la presència dels EUA a l'Àsia Central com un intent per reforçar la seva influència, a expenses de Xina, Rússia i Iran (Chung, 2004: 996-998).

L'OCS també ha proveït Xina d'una oportunitat per contrarestar la dominació Russa sobre l'Àsia Central. A l'hora, ha proporcionat un recurs per mitigar les possibles pors dels països centreesiàtics davant l'ascens xinès, just en el període posterior a l'assoliment de les seves independències. Els líders de l'Àsia Central prefereixen interactuar amb Xina en un marc de multilateral, atès que d'aquesta manera les interaccions estaran condicionades pel desig Xinès de preservar l'OCS. Veiem per tant com Beijing, a través de l'OCS, ha reeixit a l'hora d'implicar Rússia i les repúbliques centreesiàtiques en la tasca de consecució dels seus propis interessos nacionals (Sheives, 2006: 213-214).

Entre aquests interessos, també trobem el de la seguretat energètica. Com a estat amb taxes elevades població i de creixement econòmic constant, Xina manté també alts nivells de creixement del seu consum energètic, que depèn en gran mesura de fonts energètiques externes. Aproximadament dos terços del seu petroli és importat de l'orient mitjà, i aquesta dependència creixent suposa un desavantatge. Això en un context en el que el consum energètic global també creix de forma accelerada. Donat el problema energètic, i les pors envers una possible interrupció del subministrament causada per possibles conflictes militars; la seguretat d'aquest subministrament i la volatilitat dels preus del petroli a l'orient mitjà s'han convertit en assumptes crucials per les autoritats xineses. A més, el flux d'importacions energètiques provinents de Rússia té una naturalesa molt inestable

i competitiva. Aquests factors han empès Xina a mirar cap a l'Àsia Central, que ofereix seguretat d'accés i oportunitats de transport eficients. En aquesta cruïlla, un dels inconvenients per Xina va ser el retràs en infraestructures de transport que hi havia en aquests estats, i que ha convertit la cooperació en temes d'inversió en infraestructures en un dels principals plànols d'actuació. En aquests sentit, els avenços més significatius es varen donar en el marc de les relacions bilaterals, especialment amb Kazakhstan i Uzbekistan, on s'han dut a terme operacions d'inversió energètica per part de companyies xineses, com per exemple la compra al 1997 del 60% del camp petrolífer kazakh d'Aktobe per part de la Corporació Nacional de Petroli de Xina (Chung, 2004: 1001). Ara bé, els objectius s'han fixat més aviat a llarg termini, trobant que la proporció d'energia que arriba a Xina provenint de l'Àsia central és encara molt baixa. Podem afirmar doncs que la motivació energètica és, a curt termini, secundària en comparació a les preocupacions envers el terrorisme, l'estabilitat regional, i les causes separatistes a Xinjiang (Sheives, 2006: 222).

L'aposta de Beijing per la cooperació i per la construcció d'organitzacions internacionals com l'OCS ratifica la idea d'una identitat xinesa múltiple (Rios, 2005: 210), que es construeix, no sense contradiccions. Qüestions com per exemple la obstinació pel determinisme econòmic, o l'abús sobre els drets humans, poden afeblir les demandes per la cerca d'un ordre mundial harmònic. Amb tot, deduïm que la dinàmica multilateral de l'OCS pot conduir a la transformació de les identitats existents, i a la creació de noves. La possibilitat d'una identitat regional comuna, que permeti els estats encarar reptes de gran magnitud i de naturalesa internacional, aparenta ser una opció atractiva per Beijing (Rios, 2005: 211).

3.3. Present i futur: El cinturó econòmic d'Euràsia

En els últims anys el volum de comerç entre Xina i l'Àsia Central, així com les inversions xineses a la regió, han viscut un gran creixement. Els avantatges comparatius de Xina i l'Àsia Central són complementaris, cosa que atorga un gran potencial per la integració econòmica en el futur. No obstant això, i tot i les declaracions oficials en conferències de la OCS que com les de 2004 a la cimera de Tashkent han apuntat a la cerca d'una cooperació total, els plans a llarg termini respecte la integració econòmica no han cristal·litzat encara de forma clara dins el marc del l'OCS (Wu i Chen, 2004: 1077). No s'han fixat, per exemple, objectius referents a qüestions clau com les barreres tarifàries. Sembla doncs necessària l'aplicació de nous estímuls per accelerar aquesta integració econòmica de forma més efectiva, i a aquesta és una de les funcions amb les que pot complir el pla del nou Cinturó Econòmic del continent eurasiàtic.

La proposta d'aquest projecte s'emmarca en el pla anomenat com a "un cinturó, un camí", que va ser presentat pel president Xi Jinping en la seva visita de 2013 als països de l'Àsia Central, i que contempla la creació d'aquest cinturó econòmic continental, junt amb l'establiment d'una "nova ruta de la seda marítima". En concret, el cinturó econòmic planteja una concepció estratègica consistent en la creació d'una gran xarxa d'infraestructures de transport ferroviari, terrestre, i energètic; que connectaria 18 països de forma directa, i 40 de forma indirecta, a través dels 11.000 kilòmetres del continent eurasiàtic. És a dir, una extensió de territori que suposa el 63% de la població mundial, i el 29% de la riquesa. Beijing espera que aquest gran corredor faciliti la liberalització comercial i la integració econòmica amb l'Àsia Central, portant en un segon terme el desenvolupament d'una nova forma de comunitat regional econòmica, en paraules del president Xi, amb un "sentit de destí comú" (Rolland, 2015).

Més específicament, el nou corredor es dividiria en tres vies. La via nord, que començaria des d'Altay i Tacheng, al Xinjiang, i travessaria Rússia i Kazakhstan fins arribar a Finlàndia. Un corredor central, que a través del pas d'Altaw, conegut com la porta de Dzungària, s'estendria fins a Turquia, i enllaçaria també amb Europa occidental. I una tercera via que partint de Kashgar travessaria Iran per arribar al port de Gwadar, a Pakistan (Deng, 2014). Però tal com en la ruta de la seda clàssica, aquestes vies principals enllaçarien amb nombroses rutes secundàries.

Com a pas inicial, Xina anuncià un pla de creació d'un fons de 16.000 milions de dòlars per construir o expandir en províncies xineses carreteres, vies ferroviàries o oleoductes que formin part del projecte del cinturó eurasiàtic. A més, al 2014 entrà en funcionament al port de Lianyungang, a la província xinesa de Jiangsu, una terminal logística operada conjuntament per Xina i Kazakhstan. Una plataforma vista com un estímul pels productes centreasiàtics en el mercat d'ultramar, orientada també a esperonar la construcció del cinturó. Però el que potser ha estat l'anunci més ambiciós fins el moment ha estat el pla de creació d'un fons de 40.000 milions d'euros, que a través del Banc d'Inversions en Infraestructures de l'Àsia (AIIB)⁶ es dirigirà a projectes englobats dins la nova Ruta de la Seda. Paral·lelament Xina està també encoratjant les empreses de propietat estatal i els bancs a donar suport a aquestes inversions.

Els líders xinesos intenten emmarcar el projecte del cinturó eurasiàtic dins una iniciativa de dimensió fins i tot més gran: la creació d'una Zona de Lliure Comerç a l'Àrea de l'Àsia Pacífic (FTAAP), que a l'hora integraria el pla estratègic paral·lel de la ruta de la seda marítima del segle XXI. En conjunt, el propòsit és acomodar una obertura econòmica sense obstacles que afecti tota la regió de l'Àsia Pacífic en el seu sentit més ample (tal com es cita a Rickleton, 2014). Es tracta d'una idea que desafia fins a cert punt l'Acord Estratègic Trans-Pacífic d'Associació Econòmica, liderat pels EUA, que proposa la creació d'una àrea de lliure comerç en el Pacífic en la qual Xina no quedaria inclosa. Detectem doncs elements de caire estratègic que també hem de prendre en consideració.

D'una banda el cinturó econòmic suposaria un estímul pel creixement econòmic xinès, que encaixaria amb el procés de reestructuració econòmica que experimenta en l'actualitat el gegant asiàtic. Davant la creixent competitivitat dels veïns asiàtics exportadors, Xina ha optat per orientar el creixement econòmic al consum intern. I el desenvolupament de les seves províncies interiors, impulsat a través de la inversió en infraestructures, és el principal mecanisme que les autoritats han fet servir per empènyer aquest creixement. A l'hora, el cinturó incrementaria les potencialitats de l'Àsia Central com a mercat extern.

Altrament, aquesta "diplomàcia de les infraestructures" també reflecteix la necessitat d'enfortir llaços amb aquells països de la perifèria continental, en un moment en que les disputes territorials han obstaculitzat la relació amb els veïns marítims (Rolland, 2015). Aquesta falta d'estabilitat en les relacions amb països del sud-est asiàtic com Vietnam o Filipines en relació als conflictes al mar de la Xina meridional, ha sigut un factor que ha forçat Xina a mirar cap a Euràsia, tot aprofitant la reducció de presència militar dels EUA a Afganistan. El sud-est asiàtic és també una zona marcada per la influència dels EUA, que es posiciona com a pes contrari en la balança per Xina, mitjançant el manteniment de les seves aliances tradicionals a la regió (amb Japó, Austràlia, Tailandia, Filipines, o Índia), i el seu apropament a nous aliats potencials com Vietnam o Myanmar. Per aquests factors,

6 El memoràndum fundacional de l'AIIB va ser signat a finals del 2014 per pels 21 països membres, i expressa la creixent voluntat per part dels estats emergents de trobar opcions alternatives al marc de domini de les institucions financeres dominants com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional.

les autoritats xineses han cercat durant més d'una dècada solucionar el que es coneix com a "dilema de Malacca". El 80% dels subministres energètics xinesos arriben de l'Orient Mitjà mitjançant el transport marítim que travessa la ruta del sud-est d'Àsia. El cinturó continental suposa doncs una alternativa per trencar amb aquesta dependència. No obstant això, Xina no vol renunciar a mantenir i crear lligams amb el sud i el sud-est d'Àsia. Per això, Beijing manté també en l'agenda els objectius referents a la ruta de la seda marítima, com ja hem esmentat, que es concep com a sistema de ports connectats, projectes d'infraestructura, cooperació logística, i desenvolupament de noves cadenes de producció al llarg de la regió.

Euràsia, com a espai sota canvis polítics, riscos, i amenaces, i a l'hora amb grans potencialitats econòmiques, atreu l'atenció d'una gran diversitat d'actors. I des d'aquesta varietat de perspectives, és postulen també diferents conceptes sobre la forma d'abordar les dinàmiques relacionals. Els països caucàsics (Azerbaidjan, Geòrgia, and Armènia) i els països de l'Europa de l'est (com Ucraïna, Moldàvia, o Bielorrússia), per exemple, mantenen encara una política orientada a la integració amb la EU, mentre la cooperació amb l'Àsia Central i oriental manté una importància secundària (Wang i Wan, 2014). Xina ha impulsat ja discussions referents als projectes d'infraestructures amb països d'Europa central i de l'est, sota un format 16+1. Per la seva banda, Rússia, parcialment situada en la Ruta de la Seda tradicional, i com a centre regional amb una forta influència sobre l'Àsia Central, prioritza el projecte de la Unió Econòmica Euroasiàtica (EEU) que ella mateixa lidera, sobre la base d'una unió duanera i un espai econòmic comú compartit per Rússia, Bielorrússia, Armènia, i Kazakhstan, que apunta també a la integració de les repúbliques ex-soviètiques. Tanmateix, tant des de Xina com des de Rússia sembla haver una voluntat de combinar aquestes dues lògiques. El deteriorament de les relacions econòmiques i polítiques de Rússia amb l'oest dels últims mesos, pot suposar un factor decisiu que empenyi Moscou a orientar-se cap a Beijing en busca de porcions de mercat (Rickleton, 2014).

Precisament de l'èxit de Xina a l'hora d'establir lligams amb Rússia, Àsia Central, Orient Mitjà, i Europa de l'est, dependrà la materialització del projecte del cinturó econòmic. En definitiva, el naixement d'un corredor transcontinental de tal magnitud podria canviar el panorama global, convertint la massa continental Eurasiàtica en el principal focus comercial i estratègic del globus (Rolland, 2015).

4. Conclusió

Hem identificat la persistència d'obstacles que al llarg de la història han impedit la integració completa dels territoris i societats propis de l'àmbit de l'estepa o dels oasis dins l'esfera del món xinès. Les particularitats d'un món de base pastoral basat en la mobilitat van mantenir la seva configuració davant l'expansió d'una potent maquinària estatal de base agrícola com foren els imperis dels Han, els Tang, els Ming o els Qing. Els nombrosos i estrets intercanvis culturals i econòmics practicats en sentit doble van suposar no només una font d'enriquiment mutu, sinó també un pont entre ambdós modes de vida. Això no obstant, l'existència d'aquest pont mai va comportar la desaparició completa d'un d'aquests dos estàndards (Lattimore, 1951: 549-552) o identitats diferenciades.

Ara bé, aquesta divergència ha suposat sempre un focus d'instabilitat, que esclatant de forma cíclica ha incitat Xina a buscar posicions de defensa més avencades i allunyades del seu nucli, o a adoptar altra mena de mecanismes defensius. Veiem com en l'actualitat, les disputes secessionistes, o les amenaces relacionades amb moviments integristes ètnics o religiosos, suposen encara la principal

motivació que empeny les autoritats de la RPX a mirar cap els seus veïns occidentals un busca de l'establiment de nous lligams. Si en els temps premoderns, les divergències de l'economia primària suposaven un bloqueig per a la integració, en els nostres dies, l'economia industrial i de serveis sembla tendir una nova mena de pont, amb un abast més efectiu que aquell que atorgà el comerç clàssic de la ruta de la seda, o les conquestes xineses. Com hem vist, Xina i l'Àsia Central mantenen identitats històriques diferenciades. Així mateix, les particularitats i divergències es mantenen també en altres plànols, per exemple en quant al nivell de desenvolupament o industrialització. Com a conseqüència, les transformacions que impulsin els nous vincles internacionals, tendits per projectes com l'OCS o el cinturó econòmic de la ruta de la seda, afectaran de forma diferent a cadascun dels actors, tot contribuint al manteniment d'identitats particulars.

Hem vist com el plànol multilateral interessa també als estats de l'Àsia Central, atès que suposa una eina efectiva a l'hora d'incorporar perspectives diverses, que a l'hora de definir l'ordre regional ponderin també factors no limitats als aspectes materials, a la riquesa, o al poder militar. Entenem doncs que l'estàndard regional que se'n pugui derivar d'aquest consens no marginarà o subordinarà aquelles identitats amb un pes polític, econòmic, o demogràfic més baix; sinó que despertarà la possibilitat d'establir un joc de suma positiva entre els actors. La presència d'aquests nous instruments de cooperació modelen un plànol de relacions entre Xina i l'Àsia Central molt diferenciat del de l'època premoderna. Podem dir per tant que aquesta dinàmica, que ha estat qualificada per observadors com Niklas Swanström com un renaixement del model tributari de relacions internacionals, no és pot adjectivar com tal. Més aviat atorgarà a Xina una oportunitat per posar en pràctica de forma coherent els principis d'harmonia i respecte que les autoritats xineses identifiquen en les seves declaracions com a propis. Algunes veus, com Garret Mitchell (2014: 13), afirmen que aquest èmfasi en la cerca de consens i en els aspectes morals podria, davant la posició més resolutiva de Rússia, incidir de forma negativa en l'efectivitat dels projectes de l'OCS o del cinturó econòmic. Tanmateix, el fet és que el manteniment d'un encara substancial rol de Rússia a la regió, no sembla desactivar les potencialitats de les iniciatives xineses, i més en un moment com el present, en el que Rússia, havent allunyat posicions amb Europa occidental, busca establir lligams alternatius. Per contra, aquells possibles escenaris on s'accentui la complementarietat dels projectes de Moscou i de Beijing, tindran potser oportunitat de ser els que adoptin una configuració més reeixida i rellevant respecte l'ordre mundial. L'Àsia Central esdevé, com veiem, un escenari cabdal en relació a les discussions sobre la construcció de models nacionals i internacionals alternatius als hegemònics. Caldrà observar amb atenció la forma en que les dinàmiques que hem introduït contribueixen a repensar el sistema internacional.

Bibliografia

- Acharya, Amitav (2012) "Ideas, Norms and Regional Orders." A Paul T.V. (ed.) *International Relations Theory and Regional Transformation*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 183-209.
- Beckwith, Christopher (2009) *Empires of the silk road. A history of Central Eurasia from the bronze age to the present*. New Jersey: Princeton University Press.

- Cheng, Anne (2002) *Historia del pensamiento chino*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- Chung, Chien-peng (2004) "The Shanghai co-operation organization: China's changing influence in Central Asia", *The China quarterly*, 180: 989-1009.
- Clarke, Michael E (2011) *Xinjiang and China's rise in Central Asia – a history*. Oxon: Routledge.
- Cranmer-Byng, John (1973) "The chinese view of their place in the world: An historical perspective", *The China quarterly*, 53: 67-79.
- Deng, Yaqing (2014) "A Shared Path - While all concerned countries hope to benefit from the Silk Road Economic Belt, China needs to take on the role of coordinator", *Beijing review*. [en línea] Disponible a: *ProQuest Central* <http://search.proquest.com> [consultat el 9 de maig de 2015]
- Di Cosmo, Nicola, *et al.* (2009) *Cambridge history of inner asia. The Chinggisid Age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Garret Mitchell (2014) "China in Central Asia: the beginning of the end for Russia?", *Slovo*, 26 (1): 18-31.
- Gernet, Jacques (2005) *El mundo chino*. Barcelona: Crítica.
- Golden, Peter B. (2011) *Central Asia in World History*. New York: Oxford University Press.
- Hansen, Valerie (2000) *The open empire. A history of China to 1600*. New York, London: W.W. Norton & Company.
- Lattimore, Owen (1951) *Inner asian frontiers of China*. New York: American geographical society.
- Liu, Xinru (2010) *Silk road world history*. New York: Oxofrd University Press.
- Perdue, Peter C. (2005) *China marches west: the Qing conquest of Central Eurasia*. Cambridge, London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Rasizade, Alec (2003) "Entering the old "great game" in Central Asia", *Orbis*, 47 (1): 41-58.
- Rickleton, Chris (2014) "Central Asia: Can China's Silk Road Vision Coexist with a Eurasian Union?", *News Story*. Disponible a: *Eurasianet* <http://www.eurasianet.org> [consultat el 4 de Maig de 2015]
- Rios, Xulio (2005) *Politica exterior de China. La diplomacia de una potencia emergente*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- Rolland, Nadège (2015) "China's new silk road", *The national bureau of asian research*. [en línea] Disponible a: *Nbr* <http://nbr.org> [consultat el 9 de maig de 2015]
- Sheives, Kevin (2006) "China turns west: Beijing's contemporary strategy towards Central Asia", *Pacific Affairs*, 79 (2): 205-224.

- Spechler, Martin C (2003) "Crouching dragon, hungry tigers: China and Central Asia", *Contemporary Economic Policy*, 21 (2): 270-280.
- Swanström, Niklas (2005) "China and Central Asia: a new game or traditional vassal relations?", *Journal of Contemporary China*, 14 (45): 569-584.
- Wang Shuchun, Wan Qingsong (2014) "The silk road economic belt and the eeu. Rivals or partners?" *Centra Asia and the Caucasus press*, 15 (3).
- Wu, Hsiu-Ling, i Chen Chien-Hsun (2004) "The Prospects for Regional Economic Integration Between China and the Five Central Asian Countries", *Europe-Asia studies*, 56 (7): 1059-1080.